

правовий, мовний, етнокультурний та релігійний виміри : збірник наукових праць. Вип. 10 / відп. ред. М. І. Михайлуца; упоряд.: О. Дзинглюк, К. Поткіна. Одеса : Олді+, 2025. 586 с. С. 356-365. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&Image_file_name=book/0018957.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=0

Annotation: the theses reveal the value and significance of civil society in the context of modern educational challenges intensified by the Russian-Ukrainian war. The importance of developing an active civic position, critical thinking, responsibility, and media literacy among learners is emphasized. The theses highlight the need to foster empathy, tolerance, respect for human rights, and readiness for civic interaction. Civil society contributes to shaping a resilient community capable of resisting informational and social pressures and participating in the reconstruction of a democratic Ukraine.

Keywords: civil society, critical thinking, tolerance, media literacy, democracy.

Науковий керівник – БОРКО Тетяна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри українознавства і суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ХОЛІСТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ НАУКИ

СУРІНА Ганна, к.філос.н.

ст. викладач кафедри українознавства і суспільних наук

Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: У роботі розглянуто концептуальні засади філософії науки, засновані на принципі холізму (цілісності), такі, як системне мислення, інтердисциплінарність, контекстуальність, нелінійність і складність, етична та екологічна відповідальність, антиредукціонізм, епістемологічна плюральність.

Ключові слова: холізм, філософія науки, редукціонізм та антиредукціонізм, системність, нелінійність, інтердисциплінарність.

Холізм — філософський термін, який означає погляд на світ як єдине ціле, де окремі частини мають сенс лише як складові цілісності за формулою «ціле завжди більше, ніж сума його частин». Орієнтація на цілісність є провідною у холістичній філософії науки, оскільки її програмним гаслом є відхід від редукціоністських методів, що аналізують системи окремими частинами. Холістичний підхід наголошує на взаємопов'язаності, складності та єдності природних, соціальних і когнітивних систем.

Ключовими представниками ідеї холізму в науці є Фрітйоф Капра, Едгар Морен, Басараб Ніколеску, Кен Вілбер, Іван Цехмістро та ін. Кожен з цих

дослідників підходить до розуміння наукового холізму за власним розумінням, але їх індивідуальні підходи до поняття «холізм» являють різні грані, які взаємно його доповнюють. Так, американський фізик Ф. Капра у відомій книзі «Дао фізики», підкреслюючи цілісність світу, поєднав ідеї квантової фізики зі східною філософією [1]. Французький філософ і соціолог Едгар Морен розвинув концепцію «складного мислення» (complexity thinking), яке враховує взаємозв'язки та невизначеність у науковому пізнанні [2]. Французький фізик румунського походження Басараб Ніколеску запропонував трансдисциплінарний підхід, який об'єднує науку, мистецтво, духовність і культуру для вирішення глобальних проблем [3]. Схожою методологією є «філософія усього» американського філософа Кена Вільбера, який прагне об'єднати в єдине ціле суб'єктивні та об'єктивні шляхи пізнання у природі, людині, суспільстві [4].

Для України важливим є ім'я філософа, професора Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Івана Цехмістро, який є фахівцем з методології науки, логіки та філософії квантової механіки. Він відомий синтезом аналітичної філософії, семіотики та науки. Його підхід прагне подолати дуалізм між детермінізмом класичної науки і квантовою ймовірністю, пропонуючи логіко-методологічні інструменти для такої інтеграції [5].

Виокремлюючи з холістичних концептів означених дослідників загальні риси, що є спільними для них всіх, можна виділити основні концептуальні засади холістичного підходу у філософії науки.

1. Безумовно, всезагальною засадою постає *холістичність* (цілісність), згідно з якою Всесвіт розглядається як єдина система, де всі елементи (фізичні, біологічні, соціальні, культурні) взаємодіють. Наука не може адекватно пояснити явища, аналізуючи лише їхні окремі компоненти, ігноруючи їхню взаємодію.

2. *Системне мислення* акцентує на дослідженні систем як цілого, включаючи їхню структуру, динаміку та емерджентні властивості, тобто такі властивості, котрі виникають на рівні системи, але не притаманні окремим її частинам (наприклад, свідомість як емерджентна властивість мозку).

3. Холістичній філософії науки притаманна *інтердисциплінарність* (у Б.Ніколеску навіть *трансдисциплінарність*), яка закликає до інтеграції знань із різних дисциплін (фізики, біології, соціології, психології тощо), щоб отримати повніше розуміння складних явищ, таких як зміна клімату чи людська поведінка.

4. *Контекстуальність*: знання та наукові теорії розглядаються як залежні від культурного, історичного й соціального контексту, що відбиває відмову від уявлення про науку як абсолютно об'єктивну та універсальну.

5. Холістична філософія науки визнає *нелінійність і складність систем*, тобто той факт, що багато систем є такими, де невеликі зміни можуть призводити до значних наслідків (теорія хаосу, ефект метелика). Це вимагає нових методів аналізу, таких як моделювання складних систем.

6. Оскільки наука розглядається не лише як інструмент пізнання, але й як наукова діяльність, що має враховувати етичні наслідки та вплив на довкілля, то значною складовою сучасної філософії науки має бути *етична та екологічна відповідальність*, оскільки холістичний підхід підкреслює гармонію між людиною, природою й технологіями.

7. Холізм, на противагу редукціонізму, стоїть на позиціях *анти-редукціонізму*, який пояснює складні явища через простіші, але досліджені та зрозумілі складові, холізм наголошує на важливості вивчення систем у їхній цілісності, враховуючи взаємозв'язки та контекст.

8. Також холістична філософія науки базується на засадах *епістемологічної плюральності*, тобто визнанні множинності підходів до пізнання, включаючи не лише емпіричні методи, але й інтуїтивні, феноменологічні та культурно-історичні перспективи.

Холістична філософія науки знаходиться в стадії формування. Дослідників, які приділяють увагу саме цій стороні пізнавального процесу, поки що не багато в світі, але поступово їх кількість зростає. Холістичні підходи на практиці починають застосовуватися в екології (наприклад, у вивченні екосистем), медицині (холістична медицина, що розглядає людину як єдність тіла, розуму й духу), у соціальних науках (аналіз соціальних систем із урахуванням культурних і

економічних факторів). У часи, коли перед усім людством постала велика кількість небачених раніше викликів, все більше вчених погоджуються з необхідністю створення загальнонаукової холистичної методології, яка виявиться здатною адекватно відповідати на ці виклики й вирішувати загальнолюдські проблеми.

Список використаних джерел:

1. Капра Ф. Дао фізики. Дослідження паралелей між сучасною фізикою і східною філософією. Переклад Ольги Музиченко. Київ: КМ-Букс, 2023. 384 с.
2. Morin, Edgar. On Complexity. Hampton Press, 2008. 127 с.
3. Nicolescu, Basarab. The Concept of Nature in Science and Theology. Labor et Fides, 1997. 191 с.
4. Wilber Ken. A Brief History of Everything. Boston: Shambhala Publications, 1996. 548 р.
5. Цехмістро І.З. Холистична філософія науки. Навч. посіб. Харків: Вид-во «Акта», 2001. 336 с.

Abstract: The paper examines the conceptual foundations of the philosophy of science based on the principle of holism (integrity), such as systems thinking, interdisciplinarity, contextuality, nonlinearity and complexity, ethical and ecological responsibility, anti-reductionism, epistemological plurality.

Keywords: holism, philosophy of science, reductionism and anti-reductionism, systematicity, nonlinearity, interdisciplinarity.

СТАТИСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА САМООЦІНКУ ОСОБИСТОСТІ

**ХОМКО Дарія, здобувачка вищої освіти
спеціальність 053 Психологія**

Миколаївський національний аграрний університет

Анотація. Робота присвячена статистичному дослідженню впливу соціальних мереж на самооцінку особистості. Визначено, що надмірне використання соціальних мереж, орієнтованих на візуальне самопредставлення, може спричиняти зниження самооцінки, особливо в осіб із високою чутливістю до соціального порівняння. Водночас помірне користування соціальними платформами з переважно комунікативною функцією сприяє формуванню позитивного образу «Я» та підвищенню соціальної впевненості.

Ключові слова: соціальні мережі, самооцінка, статистичне дослідження, статистичний аналіз, соціальне порівняння, молодь.

Самооцінка – це специфічна риса особистості, специфічне психологічне утворення, яке характеризує ставлення людини до себе, як особистості, як соціальної істоти та фізичного об'єкту. Самооцінка кожної людини має низку